

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Модернізація освітнього середовища вищої школи одна з провідних тенденцій сучасності і потребує актуалізації кращого досвіду минулого та організації професійного становлення педагога, що відповідає сучасним вимогам вищої школи в Україні.

У процесі дослідження першоджерел філософсько-педагогічної літератури встановлено, що проблема економічного виховання як процесу систематичного впливу на духовний розвиток особистості торкається ціннісно значущих для суспільства і особистості факторів якісної підготовки до життя, праці, ефективного використання затрат на діяльність і освіти, пристосування до динамічності дії економічних законів щодо суспільства і збереження природи (Г.Аврех, А.Аменд, В.Грошев, Н.Кривошея, Т.Любимова, Г.Могилевська, С.Нисимчук, І.Прокопенко, О.Шпак).

В економічному аспекті пріоритети форми власності, економії часу й економічного інтересу виступають об'єктивними критеріями для оцінювання змістової характеристики обсягу знань, необхідних соціалізованій особистості у процесі пристосування її до оточення і активізації власного потенціалу, вираженого через особистісні якості (бережливність, економічність, раціональність, підприємливість тощо) та показники маси капіталу в процесі її економічної діяльності.

Наша концепція: потрібні виважені закони захисту природних ресурсів; економічні розрахунки кожного кроку щодо користування природними ресурсами; постійно жорсткий контроль, самоконтроль і нагляд кожного за собою і оточенням – це становить рівень грамотності, яким повинен володіти сучасний педагог-професіонал та вміння навчити цього дитину.

Оскільки пізнання як процес відображення і сприйняття дійсності в мисленні може детермінуватися через реакцію особистості в кожний момент цього процесу, тобто проявляється в її поведінці, а також особистісних якостях

і процесах мислення, уявлення, спостережливості тощо, то створюються моделі поведінки здійснення систем взаємопов'язаних реакцій на різні форми соціалізації особистості, що в свою чергу виявляється об'єктивним критерієм для оцінювання цього феномена та визначення рівня етичності його дій, кожен з яких проявляється відповідними показниками у визначенні якостей і поведінки та їх коригування.

Психолого-економічна сфера виконує зв'язок духовного світу індивіда з господарчою активністю уявлення особистості про економічні явища і адекватну їм поведінку, що засновані на цих уявленнях. Психолого-економічна сфера представлена мотиваціями, проявом інтересу, активністю особистості на основі сформованих уявлень, знань, умінь, ціннісних орієнтацій. До мотивування економічно доцільних дій у різні вікові періоди слід підходити як до явища, що динамічно розвивається в результаті засвоєння нових економічних знань. Кожне побудження, що входить до мотиваційної сфери, слід також оцінювати через багатогранність рівнів і форм прояву. Водночас, важливо не залишатися лише на рівні прояву мотиву, скажімо, у вигляді інтересу до об'єкта, а кожного разу просуватися до перетворення мотиву на результат досягнення мети. При цьому шлях вибраний для досягнення мети є характеристикою рівня грамотності задоволення мотиву. Тому економічна грамотність розглядається як

суб'єктивний стан особистості, реакція на соціальні явища й природодоцільну поведінку відносно економічних параметрів діяльності її в суспільстві й Природі.

Економічна грамота – об'єктивна норма, що прописує поведінку особистості в оточенні відносно економічних параметрів діяльності її в суспільстві й Природі. Безперервність діяльності і набування економічної грамоти як коригуючий і навчальний чинники робить особистість логічно діючою соціальною істотою, що стає однією з умов економічно вихованої особистості [1].

Науково-обґрунтований аналіз життєдіяльності особистості свідчить про те, що розгляд проблеми економічного виховання відбувається у двох глобальних напрямках: 1) соціалізації, у процесі якої особистість засвоює норми поведінки в суспільстві на основі пізнання економічних законів, їх існування і дії; 2) природокористування, у процесі якого особистість, діючи, з одного боку, бере для задоволення власних потреб, і, отримуючи, з другого, - віддає на відновлення, проявляючи при цьому рівень економічної грамотності їх застосування, і навчається економічної грамоти як об'єктивної норми, що прописує поведінку особистості в природному середовищі.

Гіпотетично теоретичні підходи до економізації знань висвітлили низку проблем: потрібність економічного виховання особистості та способи вирішення проблеми педагогами в історичній ретроспективі. При цьому нами з'ясовано, що рівень змісту економічного виховання коливається залежно від соціальних змін, що відбуваються в суспільстві. Так, значні розходження між високою ідеєю і приземленістю ремісничого ставлення до економічних чинників на фізіологічному рівні задоволення потреби веде до інфантильного ставлення до довкілля, предметів, Природи тощо, що не сприяє економічній вихованості особистості. Рівень економічної вихованості залежить як прямо від організації економічного знання (А.С. Макаренко) [2], так і опосередкованого включення особистості в активну діяльність, що має економічний зміст (В.О.Сухомлинський) [4]. При цьому економізуюча роль педагога – вихователя є зумовленою професійними вміннями, що визначають його економічну обізнаність у виховній педагогічній діяльності.

Аналіз історико-педагогічного матеріалу (В.Грошев, К.Данзігер, О.Камишанченко, М.Клепач, Я.А.Коменський, В.Попов, В.Розов, Р.Саттон, А.Страус) висвітлив ідеї, які застосовувалися у відповідних їм соціальних умовах навчання дітей економічної грамоти. Відповідно до епохи і соціального устрою економічна грамотність виступала як: раціональність в усьому; підготовка людини пристосованої до життя і практики діяльності в капіталістичному суспільстві; пізнання соціальної дійсності через поєднання знань і зусилля кожного в дитячому колективі, через колектив, задля колективу; зростання дитини самої над собою повсякчасно, в якому педагог незаперечно повинен розкривати перед дитиною красу буття у світі думки і спонукати її до потреби мислити, пізнавати, відкривати, досягати, вражатися. Крізь призму цих напрямів дитина дошкільного віку розглядається як особистість, що здатна сприймати, засвоювати і використовувати економічну інформацію задля достойного входження її в соціальну спі-

льноту своєї епохи. У зв'язку з цим проблема набуття дітьми економічної грамотності в нашій державі на межі нового тисячоліття і в змінених умовах існування суспільства стає однією з актуальних.

Економічне виховання як процес систематичного впливу на особистість залежить від безперервності процесу: а як суб'єкт-об'єктний процес у значенні використання власного потенціалу повинен бути міцно започаткований якомога раніше (А.Аменд, П.Апанасов, Л.Горкіна, А.Кітов, С.Лукаш, О.Кульчицька, І.Прокопенко). Він проявляється через принцип активізації діяльності як реакцію на соціальні зміни в суспільстві; як побудливий мотив до досягнення особистістю певного рівня існування та діяльності в суспільстві, що реалізується з допомогою економізації змісту виховного впливу, котрий започатковує його як одну із форм фахової підготовки педагога-вихователя до економічного виховання дітей [1].

Розглядаючи звертання до проблеми безперервності освіти в історичній ретроспективі, слід зазначити, що ця ідея є провідною у визначенні стратегічної лінії державою, її національного самовизначення, як національного багатства своїх громадян. Безперервність в освіті дозволяє особистості переходити від пасивного споживання знань до активного пошукача істини.

Державницька позиція забезпечує на теоретичному рівні виокремлення тенденцій і розв'язання протиріч. Протиріччями в економічному вихованні особистості виступає:

- неузгодженість галузевих наук у теоретичних міжпредметних зв'язках, що знаходяться в постійній імпульсивності прогресування наукових досліджень, що відбувається за законом розподілу випадкових величин;

- неузгодженість між епізодичністю впровадження закономірностей економічного виховання і систематичністю потреби у практиці користування;

- неузгодженість на рівні педагогічної діяльності між обмеженістю використання економічних чинників у навчанні особистості і необхідністю розширення параметрів економічного знання;

- фрагментарність економічного знання, заснованого на ідеях демократичного централізму і потребою суспільства в інформаційності, раціональності, вихованні зосередженості на предметі діяльності, розумінні ринкових перетворень;

- спрямованість на високу ідею служіння економіки суспільству та приземленість і простота прикладання економічних знань, котрі мають низьку віддачу в практичному застосуванні;

- між високим рівнем, що надала держава дошкільному закладу освіти і відсутністю умов до їх здійснення, серед яких відсутність належної започаткованій ідеї підготовки педагогічних кадрів, здібних до економічного виховання дітей на рівні сучасності; відсутність відповідних методичних матеріалів, підручників, програм, розв'язання яких є педагогічною проблемою.

Тенденціями, що проявилися на рівні державницького вирішення проблеми економічного виховання, виявлено слабкий зв'язок, який не відповідав реформативним умовам зміненого суспільства, між власне знанням і його ступенем застосовуваності, що призвело до зміни свідомості і самонавчання щодо виживання у зміненому економічному просторі.

Розкриття функцій сумісної діяльності сім'ї та дошкільного закладу освіти через систему задіяння їх ознак у процесі систематичного впливу на духовний та інтелектуальний розвиток дитини, що проявляються в організації розроблення, систематизації, одержання і реалізації ціннісно спрямованих орієнтацій; посередництві щодо пропагування і проведення в життя державної політики, № 7-8, 2005

жаних ідей виховання господаря, патріота – власника в економічному просторі життєдіяльності особистості; концентрації педагогічного впливу в економізованому середовищі; акумуляції інформації щодо реалізації виховних можливостей, – повинно забезпечувати у фаховій підготовці педагога дошкільної освіти інтерес до економічно значущих для особистості знань, спілкування в системі економічно доцільних дій, засвоєння економічних понять, що складають дидактичну підсистему в економічному вихованні дітей як процесі систематичного впливу на їхній розумовий розвиток.

Умовами у формуванні економічної грамоти є такі: 1. Програмні матеріали, що виступають провідною складовою діяльності дошкільного навчального закладу. 2. Концептуальні засади, в яких наголошується на необхідності, у зв'язку із зміненими соціальними реформами, формувати почуття господаря, економічно доцільну поведінку в оточенні, складова яких проглядається в сім'ї. 3. Закон про сім'ю, що націлює її на виховання дітей в економічно сприятливому середовищі домашнього господарювання. 4. Природа, яку потрібно захищати, лише знаючи як, – бережливо користуватися, повертаючи їй можливість відновлення. 5. Рівень, життя, визначений для себе кожною сім'єю та досягнення якого потребує економічно грамотної поведінки.

Дотично до місця і ролі в ринкових умовах домашнього господарства виступає у двох субстанціях: споживача і виробника, зв'язуючись із суспільством через ринок товарів і послуг з допомогою попиту і пропозиції; користувача і поновлювача природних ресурсів (частково) та фізіологічних потреб, зв'язуючись з довкіллям через споживання і вироблення з допомогою обміну і розподілу, що вимагає професійних знань у процесі економічного виховання дітей, які знаходяться в цьому довкіллі, а отже, виступає стосовно економізації навчання і діяльності як педагогічна проблема. Вирішення цієї проблеми базується на розкритті змісту економічного виховання через його структурні компоненти.

Теоретичний аналіз засвідчує, що за віковими здібностями дошкільники залучаються до пізнання і засвоєння елементів раціональної діяльності, бережливості, починаючи в окремих випадках дуже рано, а в масі своїй – з трьох-чотирьох років. Цей вид пізнання розкриває перед дитиною одну з найважливіших гілок спілкування у процесі її навчання та побутово-господарської діяльності, позитивно впливає на загальний розумовий розвиток дитини та розкриває перед нею специфічну область економічного пізнання в її вихованні. Діти цього віку вступають у певні стосунки, в яких відбуваються елементи економічного характеру, що вказує на рівень економізації оточення дитини і є педагогічною проблемою [3].

Спецкурси і спецпрактикуми "Основи початкових економічних уявлень у дітей", "Економічне виховання дітей дошкільного віку", "Теорія і методика формування економічних уявлень у дошкільників", що читались на факультеті дошкільного виховання дозволили нам розробити і застосовувати систему методик, розкрити зміст типових задач професійної діяльності фахівця дошкільного профілю щодо створення сприятливих умов для саморозкриття і самоутвердження дитини у довкіллі. Варіативні програми з формування елементів економічної грамоти у дітей дошкільного віку, як для дошкільного закладу, так і для сім'ї, що будуть використовувати у своїй професійній педагогічній роботі педагоги-вихователі дошкільного навчального закладу.

Методично розв'язання проблеми організації педагогічного середовища щодо професійного становлення педагога доцільно розвивати наступним чином:

1. Збагачення економічним змістом різних видів праці (праця у природі, самообслуговування, ручна праця) (проведення розрахунків на етапах підготовчої роботи).

2. Насичення економічним змістом (сміслом) математичних занять. Від цього збільшується, розширюється, поглиблюється, набуває сенсу, стає більш повним уявлення про абстрактні математичні поняття. Більш цікавою буде арифметична задача, якщо вчити дітей виконувати розрахунки економічного спрямування, скажімо, вартість витрат: на вироблення іграшок, у тому числі саморобок, іграшок народних умільців; на виготовлення книжки, олівця, зошита, кілограмів хліба тощо; на перевезення вантажу тощо.

3. Систематичні інформаційні повідомлення та приклади, факти ощадливої поведінки в різних сферах діяльності, ціннісне ставлення до навколишнього,

екскурсії по групі, “походи бережливості у природу”, “око Економа вдома”, навчання уважливості до живого і до предметів тощо.

4. Виявлення фактів безгосподарності – від ненавченості економічної грамоти, економічних розрахунків, до коригування поведінки.

Отже, професійне становлення педагога включає фундаментальне знання про економічне виховання дітей; творчий потенціал, що визначається обсягом і різнобічністю накопиченої інформації, динамічністю внутрішнього світу, здатністю вираження нового в методично цікавій формі, інтересом до власних можливостей і бажанням реалізувати себе в роботі, здатністю зберігати по-дитячому активне сприйняття світу; методично виважене вміння трансформувати накопичуване знання у навчально-виховний та навчально-пізнавальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грама Н.Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей: Автореф... дис. докт. пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2004.– 45 с.

2. Макаренко А.С. Книга для батьків. – К.: Рад. шк., 1978.– 327 с.

3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра 0101. Педагогічна освіта. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.1997 року № 507.

4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти томах. – К.: Рад. шк., 1976-1977.

Подано до редакції 02. 11.05

РЕЗЮМЕ

Стаття посвячена дослідженню модернізації педагогічної середовища в сучасних умовах. Модернізація освітнього процесу в вищій школі досягається шляхом створення навчального середовища, в

якому враховуються всі складові освітнього процесу, і спрямована на цілісне (організаційне, теоретичне, методичне) становлення педагога-професіонала.

SUMMARY

The article analyses the process of modernization of contemporary pedagogical environment. Modernization of education process in higher school is carried out through establishment of educational school environ-

ment that takes into account all the elements of educational process and aims at integral (organization, theoretical, systematic) development of a professional teacher.